

Z.YAQUB YARADICILIĞINDA QARABAĞ MÜHARİBƏSİ MÖVZUSUNUN BƏDİİ TƏZAHÜRÜ

Xülasə

Z.Yaqub yaradıcılığının əsasını Vətən və xalq sevgisi təşkil edir. Bu səbəbdən onun əsərlərinin başlıca mövzular vətənpərvərlik, şəhidlik, ordumuz, Qarabağ savaşı, işğal, düşmən idi. Bu mövzular ətrafında müəllif poetik dilin bütün zənginliyindən istifadə edir, bacardığı gədər simvol və epitetlərdən çox istifadə edirdi. Şair bu mövzulara dair neytral leksikadan istifadə etmir. Bu cür mövzularla birgə müəllif Qələbə ümidini də daim poetik şəkildə ifadə edir.

Açar sözlər: Qarabağ, müharibə, işğal, düşmən, qədim diyar

Literary manifestation of the Karabakh war in the works of Z.Yagub

Summary

The basis of Z. Yagub's works is the love of the Motherland and the people. For this reason, the main themes of his works are patriotism, martyrdom, our Army, the Karabakh war, occupation, the enemy. The author uses all the richness of the poetic language around these topics, using as many symbols and epithets as he can. The poet does not use neutral vocabulary in relation to these topics. Along with such topics, the author always expresses his hope of victory in a poetic way.

Key words: Karabakh, war, invasion, enemy, old land

Xalq şairi Z.Yaqubun yaradıcılığında vətənpərvərlik mövzusu əsas yer tutur. Şair xəstəliyi özünə dərd hesab etmirdi. Onun bir dərdi var idi. Ona da Qarabağın işğaldan azad olması, digər ölkələrdə yaşayan soydaşlarımızın-böhtövlükdə Türk dünyasının azad və fərvan yaşaması ola bilərdi. Onun dərdi bütöv Borçalı onun qəlbində gəzdirdiyi böyük Vətənin olsa-olsa kiçik bir hissəsidir. Arzusunda olduğu Böyük Vətən isə yaralıdır, paralıdır, bu ağrılar onun ürəyində sözə çevrilib, misralara düzülürdü. “Yurd ağrısı”, “Vətən yaraları”, “O qızın göz yaşları”, “Şuşa Şikəstəsi”, “Qarabağ ən çətin sualdı qardaş”, “Türk yağıdan üzr istəməz”, “Şuşada balam qaldı”, “Şair harayım”, “Turan sevgisi” və s. əsərləri şairin vətən sevgisindən xəbər verir. Şair Qarabağa qayıtmağımızı öz gözləri ilə görmək bir qalib kimi Şuşa qalasına hayqıra-hayqıra girmək istəyirdi. “...Zəlimxan Yaqubub çağlayan lirikası ana vətənin, müstəqil Azərbaycanın yeni dövrünün mənalı və düşünülmüş poetik tərcümeyi-halından ibarətdir. Zəlimxan yaqub müstəqillik uğrunda mübarizənin kəsməkeşli hadisələrini sadəcə müşahidə etmir, o, daim irəli baxır, işığa doğru yol gedir, oxucularını da var gücü ilə bu günə və sabaha inam duyğuları üstündə kökləməyə çalışır. “ Dur ayağa məmləkətim”, “Qələbə”, “kəlbəcərdən gələn qarı”, “Əsgər qardaşıma məktub”- deyər haray salan şairin böyük qələbəyə inamı da böyükdür; “Layla, Xocalım layla”, Bu gecə yuxuma girmişdi Şuşa”, “Şəhid qanı” və s. şeirlərində müstəqilliyin çətin və şərəfli yollarını bacarıqla əks etdirmişdir”. (1. Həbibbəyli İsa. Ədəbi-tarixi yaddaş və müasirlik, Bakı: Nurlan, 2007, s.394)

Qələbə müjdəsi gətirənə ömrünü pay kimi bölmək istəyən şairin bir nigarançılığı vardı:

Yoxsa bu ağrıyla dünyadan köçüb,
Elə bu dərdlə də öləcəyəmmi?

Yazan şair ümidini üzmürdü, Azərbaycan ordusuna inanırdı.

Doğan günəşidi sökülən danın,
Alar qisasını tökülən qanın,
Ucaldar başını Azərbaycanın
Qələbə, Qələbə, ancaq qələbə.

XX əsrin sonlarında yenidən müstəqilliyə qovuşan Azərbaycan həm də yeni problemlərlə başbaşa qaldı. Torpaqlarımız işğal olundu. Özünü xoşbəxt hesab edən, dövlətini, xalqını azad görən şair-birdən birə müharibə ilə üz-üzə qaldı, onun ağrı-acılarını öz gözləri ilə gördü, taleyində yaşadığı və bütün bunlar onun yaradıcılığında təsirsiz qalmadı.

Torpağı yad əldə qalan şairin,
Silaha, mərmiyə dönməsə şeiri,
Hər sözü olsa da bal kimi şirin,
Yurda nə xeyri var, xalqa nə xeyri?

13 cildlik əsərləri külliyyatının birinci cildində bu barədə şair özü belə yazır: “Təbiətin qar-boranını çox görmüş olsam da, hələ cəmiyyətin, müharibə adlı iblisin sərt üzünü görməmişdim. Gül ətri verən şeirlərimdən birdən-birə qan iyi gəlməyə başladı. Qarabağ savaşı başladı, əsirlər, girovlar, qaçqınlar, köçkünlər ölkəsinə çevrildik. Bütün bu qanlı qadalı mənzərələr mənim əsərlərimə köçdü.”

Şair sözün qüdrətinə, gücünə söykənib xalqımızı torpaqlarımız uğrunda mübarizəyə səslədi.

Haqqın var baş olub başda durmağa,
Qaldır məmləkəti ayağa, şeirim.
Misralar meydanda mərmiyə dönsün,
Kəlmələr, gülləyə, darağa, şeirim.

Vətən torpağında şəhid qəbləri qırılanda” yaralanmış torpağın yaralı şairi”nin də qələminin payına qara bəxt, qara yazı düşdü. Qızıl qanı görəndə mürəkkəbi quruyan qələm yazdıqlarını göz yaşıyla yazdı:

Bu nə cür qələmdi ki Laçın əldən gedəndə,
İldırma çevrilib alışmadı, sönmədi,
Qırılanda Xocalı, veriləndə Kəlbəcər,
Yağların başında şimşəklərə dönmədi!

(“Mənim yazıq qələmim”)

Üzünü şairlərə tutub “Şair, bu gün şeirini evdə yox, səngərdə yaz.” Deyə müraciət edərək bu tarixi zamanın yaddaşına həkk etmək üçün onları səngərlərə çağırır.

Ağlamaqdan kar olmaz, sil gözlərin nəmini,
Döndər, sevincini döndər döndər anaların qəmini
Hər kəsin öz payı var, namərdə yaz, mərdə yaz!
Şair, bu gün şeirini evdə yox, səngərdə yaz!

(“Şair, bu gün şeirini evdə yox, səngərdə yaz”)

Şair “Əsgər qardaşıma məktub” şeirində yazır.

Qələbə pay deyil, hədiyyə kimi,
Gətirib hardansa verələr sənə,
Özün qazanmasan, lənət oxuyar,
Bu dağlar, bu düzlər, dərələr sənə!

XX əsrdə bəşəriyyətin üzləşdiyi Xocalı soyqırımına biganə qala bilməyən şair ürək ağrısı ilə deyir ki, ağzında alov saçan, göydə allahı danıb, yerdə “allahlıq” iddiasında olanlar bağışlanmaz.

Bizdən ürək istədin, ürək vermədik sənə,
Bizdən kömək istədin, kömək vermədik sənə,
Bizdən qanad istədin, Lələk vermədik sənə,
Aylarla su vermədik, çörək vermədik sənə,
Buraxdıq özbaşına əlimizdən cənnəti,

Sənsiz nəyimə gərək Məkkə görüm,Hac alım,
Xocalım, ay Xocalım.

“Şair poemasında düşmənin qəddarlığını və qəviliyini vəhdətdə verir, dünyaya, bəşəriyyətə qarşı törənə biləcək fəlakətin anonsunu qabardır”. (4)

Vaxtı ilə Ağdamı Qarabağın toy otağına bənzədən şair, işğaldan sonra yas otağına bənzədir və bütün bunlarda özünü də qınayır.

Bu ağır həsrətdən utanıb ölmür,
Hələ də diridi, diri,Zəlimxan.

Qarabağ dərdi, fikri ilə yatan şair yuxuda Şuşanı görür:

Bu gecə yuxuma girmişdi Şuşa,
Pənəhxan qəzəbdən tit-tir əsirdi.
Şuşanı satanlar verib baş-başa,
Şəhərin üstündə qiymət kəsirdi.

(“Bu gecə yuxuma girmişdi Şuşa”)

“Qarabağsız həyat yoxdur” deyən şair haray çəkir:

Durmaq bizə yaraşarmı?
Düşmən başı əzmək üçün,
Qapaza dön, şilləyə dön,
Düşmən qəlbi deşmək üçün
Mərmiyə dön, gülləyə dön
Ümidini, inamını
Dəmir elə, polad elə,
Qarabağsız həyat yoxdur,
Qarabağı azad elə

(“Qarabağı azad elə”)

Şair millətimizi, oxucunu səfərbərliyə, mübarizəyə səsləyir:

Düşmən bilir bu torpağın altı nədir, üstü nə,
Onunçün də od yağdırır gecə-gündüz üstünə,
Qurban olum dumanına, qurban olum tüstünə,
Qılınca dön həqiqətim, qalxana dön qeyrətim,
Dur ayağa, məmləkətim, qalx ayağa millətim!

(Dur ayağa,məmləkətim”)

Şair torpaqlarımızın işğaldan azad olunacağına inanır, xalqımıza, ordumuza güvənir, “durub dayanmağın sırası deyil, yadlar halımızı sorası deyil” yazır. Şair nikbindir, tarix kimin kim olduğunu bilir, zaman heç kəsin haqqını itirməz, ona görə də gələcəyə ümidlə baxırdı:

Baxma ki, yollarda duman var, toz var,
Qəlbimdə atəş var, dilimdə köz var,
Bu gün dodağımda tək bircə söz var

Qələbə!

Qələbə!

Ancaq Qələbə!

(“Qələbə”)

Ədəbiyyat

- 1.Həbibbəyli İsa. Ədəbi-tarixi yaddaş və müasirlik, Bakı:Nurlan,2007, s.394
- 2.Yaqub Zəlimxan. Bir əli torpaqda, bir əli haqda, Bakı:Azərbaycan, 1999,s.487
- 3.Qarayev Yaşar. Tarix yaxından və uzaqdan, Bakı:Sabah,1996,s.367
- 4.Mərziyyə Nəcəfova. Poeziya və Qarabağ problemi, Min bir mahnı,2009, s.360